

Studia z Filologii Polskiej
i Słowiańskiej, 51
Warszawa 2016

DOI: 10.11649/sfps.2016.017

Ewa Siatkowska
(emerytowana profesor Uniwersytetu Warszawskiego)

Rec.: Beata Jarosz, *Językowy obraz ŚLUBU*,
Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014, 266 ss.

Recenzowana monografia stanowi rozszerzoną i pogłębioną wersję rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. Małgorzaty Karwatowskiej z UMCS. Do druku rekomendował ją prof. Artur Rejter z UŚ. Mieści się ona w obszarze szeroko pojętego językoznawstwa antropologicznego, plasując się na pograniczu wielu dyscyplin naukowych.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów.

Rozdział I poświęcony jest podstawom teoretycznym, przede wszystkim językowemu obrazowi świata (JOŚ). Razem z Autorką przypomnijmy genezę tej teorii.

Koncepcja JOŚ jest „stara jak świat”. Bierze swój początek od *Retoryki* Arystotelesa. Na nowo odrodziła się w XIX wieku. W ciągu następnych stuleci w językoznawstwie i dyscyplinach pokrewnych prym wiodły inne kierunki teoretyczne, choć niektóre z nich, np. kognitywizm i powiązana z nim aksjologia, przygotowywały grunt pod teorię JOŚ. Dopiero od końca lat 80. XX wieku, a na dobre od przełomu stuleci, w Polsce i poza jej granicami powstało szczególnie dużo prac poświęconych problematyce JOŚ. Przodowała tu „lubelska szkoła

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2016.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk]

etnolingwistyki”, rozwijająca się pod skrzydłami Jerzego Bartmińskiego, choć zagadnieniem JOŚ interesowali się również badacze z innych ośrodków, m.in. Renata Grzegorzczkova (1999). Od strony rekonstrukcji zagadnieniami tymi zajęła się Mariola Jakubowicz (2010). Innych autorów wymienię tylko z nazwiska: Anusiewicz, Dąbrowska, Chlebda, Fleischer, Maćkiewicz, Czachur, Nowak, Bugajski, Wierzbicka, Wojciechowska, Kępa-Figura, Tokarski i wielu innych. Na ogół dominuje u nich problematyka teoretyczna. O mankamentach metodologicznych poszczególnych autorów pisze Beata Jarosz na s. 14 i nn. omawianej publikacji.

Autorka „oddycha atmosferą” ośrodka lubelskiego. Recenzowana praca kładzie nacisk przede wszystkim na dziedzinę materiałową, na obiekt badawczy. Słusznie uważa się w rozprawie, że analiza materiałowa powinna stanowić bazę dla budowania teorii. JOŚ jest podstawą wiedzy humanistycznej (za Krawczyk, 1989).

W tym samym rozdziale omówiony jest obiekt badawczy – fenomen *ślub*, oceniany z różnych perspektyw: lingwistycznej, kulturowej, etnologicznej, etnograficznej, prawniczej, historycznej, teologicznej i religioznawczej. W świetle każdej z tych perspektyw inaczej jawi się fenomen *ślubu*. Reprezentanci rozmaitych dyscyplin naukowych nie są zgodni w kwestii zakwalifikowania tego zjawiska do określonego typu działalności ludzkiej, a mianowicie rozstrzygnięcia, czy jest to *obrzęd*, *ceremonia*, czy *rytuał*. Nie ma nawet jednolitego rozumienia wymienionych terminów, np. przy omawianiu znaczenia leksemu *rytuał* nie wspomina się o jego pochodzeniu od działań magicznych. Wątek ten podejmuje dopiero Beata Jarosz, na końcu rozdziału I (s. 39).

Rozdział II prezentuje założenia metodologiczne. To szczegółowy opis czynności warsztatowych, a więc najpierw wybór grupy ankietowanej (50 uczniów liceum i 50 studentów), później uzupełnionej przez przedstawicieli starszej generacji. Różnica wiekowa wykazała różnice w ocenie *ślubu*. Dla uczniów było to zjawisko odległe, ocena była ogólnikowa, studenci, szykujący się do założenia rodziny, dawali odpowiedzi bardziej przemyślane: pogłębione i wieloaspektowe. Inny charakter miały wpisy internetowe. Nie były to odpowiedzi na pytania, tylko teksty niewywołane, spontaniczne. Dodatkowo Autorka wyekscerpowwała kilka numerów czasopisma „Super Ślub”. W toku badań wyodrębnione zostały najczęściej występujące, a więc utrwalone cechy omawianego pojęcia.

Rozdział III zawiera analizę pozycji systemowych. Przykłady są wyekscerpowane z wielu słowników różnego typu oraz ze zbiorów przysłów. Uwzględniona jest etymologia i rozwój semantyczno-formalny polskiego leksemu *ślub*,

pierwotnie oznaczającego ogólnie ‘przysięgę’. Dopiero w wieku XX nastąpiło zawężenie znaczenia do ‘przysięga małżeńska’, przy czym wymienia się, przedtem nie uwzględnione, znaczenia: ‘ślub cywilny’ i ‘ślub wyznaniowy’. Natomiast znaczenie ogólne ‘przysięga, przyrzeczenie, zobowiązane’ otrzymało już kwalifikator „przestarzałe”. Rozwój semantyczny tego leksemu grawituje z jednej strony w kierunku zawężenia znaczenia do ‘przysięga małżeńska’, ale z drugiej strony do rozszerzenia na ‘uczta weselna’, co mogło być związane z zanikiem ekwiwalentu *swadźba*, określającego ‘przysięgę małżeńską’, ‘uczcie weselną’, ‘małżeństwo’.

W dalszych partiach rozprawy (rozdział IV) Autorka analizuje materiał pochodzący z ekscerpcji przygotowanych przez nią samą ankiet (s. 75–135).

W rozdziale V zamieszczone są ślubne zaproszenia, życzenia i wpisy internetowe.

Całość kończą merytoryczne podsumowanie i obszerna bibliografia, w której wydzielono części dotyczące słowników, encyklopedii oraz bardzo licznych rozpraw i artykułów (s. 219–241). Dodane są różne publikacje, źródła internetowe i akty prawne. Po bibliografii następuje jeszcze aneks zawierający wykaz form pochodnych od leksemu *ślub*, wykaz frazeologizmów z tym wyrazem, indeks nazwisk autorów wymienionych w bibliografii i streszczenie w języku angielskim.

Rozprawa imponuje wszechstronną erudycją, rzetelnością opracowania i olbrzymim wkładem pracy.

Nowatorskie warsztatowo jest wykorzystywanie niekonwencjonalnych źródeł, np. postów internetowych.

Młoda i jeszcze niedoświadczona Autorka nie ustrzegła się jednak pewnych błędów metodologicznych. Nie zaznacza się, że praca dotyczy obrazu ślubu w języku polskim. Inne niedociągnięcia są raczej drobne. Słuszny podział materiału na nazwy systemowe i tekstowe jest miejscami niekonsekwentny. Czy przysłowia należą do systemu będącego „zwartym układem opozycji, w którym żaden człon nie stoi luźno, lecz wchodzi w relacje z innymi” (Gołąb, Heinz, & Polański, 1988, s. 559)?

Jak informuje odsyłacz 179 na s. 69, dwadzieścia trzy paremie są podawane dwa razy: w obrębie przysłów i jako materiał ze zbiorów i witryn internetowych. Mimo że Autorka nie podaje danych statystycznych, lepiej byłoby materiału nie dublować.

Szkoda, że Beata Jarosz nie uwzględniła frekwencji leksemu *ślub* i jego ekwiwalentów w różnych warstwach stylistycznych współczesnej polszczy-

zny, w oparciu o Narodowy Korpus Języka Polskiego, chociaż z tego źródła korzystała.

Materiał ankietowy, chętnie ostatnio uwzględniany przez socjolingwistów, nie jest jednak w pełni wiarygodny, bo na odpowiedzi mogły wpływać pytania. Autorka zdaje sobie z tego sprawę, niemniej jednak materiał ten wykorzystuje. Lepiej byłoby traktować go ostrożnie, podkreślając fakultatywność danych przykładów.

Ślubne zaproszenia, życzenia i związane ze ślubem spontaniczne posty nieutralne przez kodyfikację to typ wypowiedzi, który można w nieskończoność poszerzać. Może ciekawe byłoby uwzględnienie np. tytułów dzieł literackich, jak *Ślub* Gombrowicza czy *Wesele* Wyspiańskiego, i zestawienie ich metaforycznego znaczenia z treścią utworów? To jeszcze jedna perspektywa widzenia szeroko pojętego fenomenu *ślub*.

Drobne mankamenty, często po prostu rozwiązania dyskusyjne, nie wpływają jednak zasadniczo na wysoki poziom naukowej recenzowanej rozprawy, który znacznie przekracza wymagania stawiane pracom doktorskim.

Bibliografia

- Gołąb, Z., Heinz, A., & Polański, K. (1988). *Słownik terminologii językoznawczej*. Warszawa: PWN.
- Grzegorzczkowska, R. (1999). Pojęcie językowego obrazu świata. W: J. Bartmiński (Red.), *Językowy obraz świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Jakubowicz, M. (2010). *Drogi słów na przestrzeni wieków: Zarys słownika motywacji semantycznych na materiale przymiotników słowiańskich odziedziczonych z prasłowiańszczyzny*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Jarosz, B. (2014). *Językowy obraz ŚLUBU*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Krawczyk, A. (1989). Język źródłem wiedzy o człowieku. *Etnolingwistyka*, 2, 29–38.

**Review: Beata Jarosz, *Językowy obraz ŚLUBU*,
Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014, 266 pp.**

Summary

The article is a review of Beata Jarosz's book about the linguistic image of the wedding, entitled *Językowy obraz ŚLUBU*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014.

**Rec.: Beata Jarosz, *Językowy obraz ŚLUBU*,
Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014, 266 ss.**

Streszczenie

Artykuł stanowi streszczenie pracy Beaty Jarosz *Językowy obraz ŚLUBU*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014.

Keywords: review; Polish language; linguistic image of the world; cognitive linguistics; wedding

Słowa kluczowe: recenzja; język polski; językowy obraz świata; językoznawstwo kognitywne; ślub

---

Ewa Siatkowska, Professor Emerita, Institute of Western and Southern Slavic Studies, University of Warsaw

Correspondence: ewasiatkowska@gmail.com

The work was self-funded by the author.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.